

### סימן א. בדין תערובת חמץ, כט ע"ב – ל ע"א

אמר רב: חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – אסור. שלא בזמנו, במינו, – אסור, שלא במינו – מותר. במאי עסקינן? אילימא בנותן טעם, שלא בזמנו שלא במינו מותר? הא יחייב טעמא! אלא במשחו. חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור, רב לטעמיה. דרב ושמזאל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, במינו – במשחו, שלא במינו – בנותן טעם. רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו, ושלא בזמנו במינו אסור, כרבי יהודה. ושלא במינו – מותר. דשלא בזמנו ושלא במינו אטו מינו – כולי האי לא גזרינן.

שמזאל אמר: חמץ בזמנו, במינו – אסור, שלא במינו – מותר. שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – מותר. חמץ בזמנו במינו אסור, שמזאל לטעמיה, דרב ושמזאל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, במינו – אסורין במשחו, שלא במינו – בנותן טעם. שלא במינו אטו מינו – לא גזר. שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – מותרין, כרבי שמעון.

ורבי יוחנן אמר: חמץ בזמנו, בין במינו ובין שלא במינו – אסור בנותן טעם. שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – מותר. חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם – רבי יוחנן לטעמיה, דרב יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, בין במינו בין שלא במינו – בנותן טעם. שלא בזמנו, בין במינו – מותרין – כרבי שמעון.

אמר רבא: הלכתא, חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – אסור במשחו, כרב. שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו – מותר, כרבי שמעון. ומי אמר רבא חכאי? והאמר רבא: רבי שמעון קנסא קנים, הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא! – חני מילי – בעיניה, אבל על ידי תערובת – לא.

רב מתיר בתרתי לקולא, שלא בזמנו ושלא במינו :

רב [משבצות האיסור: 3]

|           | במינו | שלא במינו |
|-----------|-------|-----------|
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | אסור  | מותר      |

המקשן מוצא חוסר התאמה בין דינים אלו לבין שני המקרים האפשריים : בנותן טעם לעולם אסור (גם השמאלית תחתונה); בפחות מנ"ט (משהו) החילוק הוא בין מינו לבין שלא מינו (השמאלית עליונה אסור).

נותן טעם [4]

|           | במינו | שלא במינו |
|-----------|-------|-----------|
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | אסור  | אסור      |

משהו [2]

|           | במינו | שלא במינו |
|-----------|-------|-----------|
| בזמנו     | אסור  | מותר      |
| שלא בזמנו | אסור  | מותר      |

התרצן מעמיד את דברי רב במשחו, וסיבת האיסור בשמאלית עליונה היא גזירה שלא במינו אטו מינו, וגזרו דווקא בחמץ בזמנו, הואיל ואיסור כרת הוא, ולא בדילי מיניה. לעומת זאת שלא בזמנו שאין זה אלא איסור לאו, לא גזר שלא במינו אטו מינו.

## שיטת רב

נותן טעם [4]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | אסור  | אסור      |

משהו [3]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | אסור  | מותר      |

## שיטת שמואל

שמואל גם הוא מדבר על משהו, וחולק על רב בתרתי: בשורה העליונה אינו גוזר שלא מינו אטו מינו, ובשורה התחתונה הוא מתיר לגמרי (אפילו בנותן טעם, רש"י) משום שלשיטתו חמץ לאחר זמנו אסור מדרבנן (כר"י), ובתערובת לא גזרו. הטבלה השמאלית שלו הפוכה מרב: רק תרתי לחומרא אסור.

נותן טעם [2]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | מותר  | מותר      |

משהו [1]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | אסור  | מותר      |
| שלא בזמנו | מותר  | מותר      |

## שיטת רבי יוחנן

רבי יוחנן מדבר במפורש גם על משהו וגם על נותן טעם. בטבלה השמאלית, הוא מקל יותר משמואל, ומתיר אפילו במינו, שלשיטתו כל איסורים שבתורה בני"ט, כך שהטבלה השמאלית כולה מותרת. בטבלה הימנית הוא מודה לשמואל: בזמנו אסור ושלא בזמנו מותר.

## שיטת רבי יוחנן

נותן טעם [2]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | אסור  | אסור      |
| שלא בזמנו | מותר  | מותר      |

משהו [0]

|           |       |           |
|-----------|-------|-----------|
|           | במינו | שלא במינו |
| בזמנו     | מותר  | מותר      |
| שלא בזמנו | מותר  | מותר      |

## סיכום

כדי להבהיר את היחס בין שלוש השיטות 'נקזז' את המשתנה העליון [נ"ט/משהו] ע"י שילובו במשתנה התלוי, דהיינו בתוך המשבצות נציב אחד משלושה ערכים:

1. אסור אפילו במשהו
2. אסור בנותן טעם
3. מותר אפילו בנותן טעם

רב

|          |       |     |
|----------|-------|-----|
|          | במינו | ל"ב |
| בזמנו    | 1     | 1   |
| לא בזמנו | 1     | 2   |

שמואל

|          |       |     |
|----------|-------|-----|
|          | במינו | ל"ב |
| בזמנו    | 1     | 2   |
| לא בזמנו | 3     | 3   |

רבי יוחנן

|          |       |     |
|----------|-------|-----|
|          | במינו | ל"ב |
| בזמנו    | 2     | 2   |
| לא בזמנו | 3     | 3   |

ניתן לראות שבשורה העליונה יש שלוש שיטות, ובתחתונה שתי שיטות.

בשורה העליונה :

רב מחמיר בין במינו ובין שלא במינו כדין [1], דהיינו אפילו במשהו. שיטה זו נובעת משתי הנחות : האחת, שכל האיסורים בתורה מין במינו במשהו [ימנית עליונה]. השנית, גזרינן שלא במינו אטו מינו [שמאלית עליונה].

שמואל מקל רק שלא במינו, כדין [2], דהיינו בנותן טעם. הוא מסכים להנחה הראשונה של רב [ימנית עליונה], אך לא להנחה השניה [שמאלית עליונה]. רבי יוחנן מקל אפילו במינו כדין 2. הוא חולק גם על ההנחה הראשונה, שמקובלת על רב ושמואל, וסובר שבכל איסורי התורה אפילו מין במינו בנותן טעם.

בשורה התחתונה :

רב מניח כשיטת רבי יהודה שחמץ אחר זמנו דאורייתא, ולכן מחמיר בימנית עליונה כדין [1], ככל איסורי תורה, ובשמאלית תחתונה מקל כדין [2] ככל איסורי תורה [ואינו גוזר כאן כמו בשורה העליונה, כיוון שיש כאן רק איסור לאו].

שמואל ורבי יוחנן חולקים על הנחתו של רב, וסוברים כר"ש שחמץ אחר הפסח דרבנן, ורבנן לא גזרו בתערובת, אפילו בנותן טעם, ולכן מקילים כדין [3].